

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти

Кафедра психології

«Затверджено»

На засіданні кафедри
Завідувач кафедри
Фалько Н.М.
(протокол №1 від 30.08.2022 р.)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія розвитку особистості в культурно-освітньому просторі

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Спеціальність: 032 Історія та археологія

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Освітня програма: освітньо-наукова програма «Історія та археологія»

Запоріжжя, 2022

Розробники: Шевченко Світлана Віталіївна, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми  д.і.н., проф. О.М. Ситник

1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Ступінь вищої освіти: РНд	Обов'язкова
Блоків – 2	Спеціальність: 032 Історія та археологія	Рік підготовки:
		2-й
		Семестр
Загальна кількість годин - 120		3, 4-й
		Лекції
		20 год.
		Практичні
		20 год.
		Самостійна робота
		80 год.
		Вид контролю
		залік

1. Мета навчальної дисципліни

Основна мета засвоєння курсу озброєння здобувачів вищої освіти знаннями психологічних закономірностей розвитку особистості на різних етапах онтогенезу: його феноменах, механізмах, умовах та рушійних силах.

Перелік компетентностей, які набуваються під час опанування дисципліною:

1. Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі історії, археології та інших історичних дисциплін; володіння методологією наукової та науково-педагогічної діяльності, проведення самостійного наукового дослідження у сфері своєї професійно-наукової діяльності, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

2. Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до системного наукового світогляду, вміння його використання у своєї професійної діяльності.

ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність до створення та розвитку нових наукових ідей та використання їх у своєї наукових дослідженнях.

ЗК 10. Здатність до саморозвитку та самовдосконалення.

ФК2. Знання всього комплексу інформаційного управління науковим дослідженням;

ФК 8. Здатність правильного використання методологічних основ наукового дослідження в галузі історичної науки та освіти;

ФК 10. Здатність до індивідуального дослідження за фахом.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

РН 2. Знання основ наукової розробки та виконання інноваційно-дослідницького завдання;

РН 3. Знання відповідних професійно-етичних норм та моральних цінностей науковця у професійної та життєвої діяльності;

РН 5. Знання теоретичних і практичних проблем сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю;

РН 6. Знання психічних властивостей людини, як цілісного утворення, та його зв'язок з навколишнім природним і соціальним середовищем;

РН 8. Здатність володіння навичками вибору методів і засобів вирішення завдань наукового дослідження;

РН 10. Здатність професійно стежити за новітніми вітчизняними та світовими науковими публікаціями, для використання їх у своїй науковій та педагогічній діяльності

2. Критерії оцінювання

Критерії оцінювання діяльності студентів наведені у таблиці:

Таблиця 2

Види контролю	Максимальна кількість балів та вимоги до їх накопичення
Поточний контроль (робота на практичних заняттях)	<p>40 балів</p> <p><i>За кожне практичне завдання максимум 5 балів:</i></p> <p><i>5 балів</i> – студент в повному обсязі виконав завдання практичної роботи; демонструє володіння навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усної відповіді; здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.</p> <p><i>4 бала</i> – студент не в повному обсязі виконав завдання практичної роботи, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань; при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;</p> <p><i>3 бала</i> – студент не в повному обсязі виконав завдання практичної роботи; викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових розрахунків, але без глибокого</p>

	<p>всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;</p> <p><i>2 бала</i> – студент виконав менше половини завдання практичної роботи; фрагментарно та поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає навчальний матеріал під час усних виступів, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві помилки;</p> <p><i>1 бал</i> – студент виконав менше половини завдання практичної роботи або не виконав зовсім; під час усних відповідей не розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань.</p>
Періодичний контроль знань і вмінь студентів	<p style="text-align: center;">60 балів</p> <p><i>За кожний ПМК максимум 30 балів:</i></p> <p>1 тестове питання оцінюється в 1 бал (за принципом віна відповідь – 1 бал, не вірна – 0). 2 теоретичних питання</p>

Співвідношення балів національної оцінної, ECTS і 100 – бальної оцінної шкали таке:

Таблиця 3

Оцінка за національною шкалою	Оцінка ЄКТС	Мінімальний бал для отримання позитивної оцінки - 60, максимальний - 100
Відмінно	A	90-100
Добре	B	82-89
	C	74-81
задовільно	D	64-73
	E	60-63
незадовільно	FX	35-59
	F	1-34

3. Засоби оцінювання:

Дискусія
Доповіді
Фронтальне та індивідуальне опитування
Презентації

4. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 4

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин
-------------------------------	-----------------

	денна форма					
	усь ого	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Психологія розвитку як наука.						
Тема 1. Предмет, завдання та методи психології розвитку. Основні категорії психології розвитку		2				4
Тема 2. Основні поняття психології розвитку			2			4
Тема 3. Історичний нарис розвитку вікової психології		2				4
Тема 4. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки			2			4
Тема 5. Закономірності та динаміка психічного розвитку в онтогенезі		2				4
Тема 6. Проблема періодизації психічного розвитку		2				4
Тема 7. Розвиток діяльності і спілкування в онтогенезі			2			4
Тема 8. Пренатальний розвиток та народження		2				4
Тема 9. Розвиток відчуттів і сприйняття в онтогенезі			2			4
Разом за змістовим модулем 1		10	8			36
Змістовий модуль 2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки.						
Тема 1. Психічний розвиток немовляти		2				4
Тема 2. Розвиток особистості і самосвідомості в онтогенезі			2			4
Тема 3. Психологічні особливості раннього дитинства		2				4
Тема 4. Аномалії розвитку			2			4
Тема 5. Психічний розвиток дитини дошкільного віку		2				4
Тема 6. Психологічні особливості молодшого школяра		2				4
Тема 7. Підлітково-юнацький вік.			2			4
Тема 8. Період дорослості		2				4
Тема 9. Рання дорослість			2			4
Тема 10. Період старості як етап			2			4

онтогенезу						
Тема 11. Психологічні особливості людей похилого віку.			2			4
Разом за змістовим модулем 2		10	12			44
Усього годин	120	20	20			80

5. Теми лекцій

Таблиця 5

Назва теми лекції та питання, що вивчаються	Кількість годин
Предмет, завдання та методи психології розвитку. Основні категорії психології розвитку	2
Історичний нарис розвитку вікової психології	2
Закономірності та динаміка психічного розвитку в онтогенезі	2
Проблема періодизації психічного розвитку	2
Пренатальний розвиток та народження	2
Психічний розвиток немовляти	2
Психологічні особливості раннього дитинства	2
Психічний розвиток дитини дошкільного віку	2
Психологічні особливості молодшого школяра	2
Період дорослості	2
Разом	20

6. Теми практичних занять

Таблиця 6

№ з/п	Назва теми та питання, що вивчаються	Форми контролю
1.	Тема 1. Предмет, завдання та методи психології розвитку. Основні категорії психології розвитку Психологія розвитку як наука. Об'єкт і предмет психології розвитку. поняття про психічний розвиток. Розділи психології розвитку. Етапи	Дискусія Доповіді Фронтальне опитування Перевірка конспектів

	<p>психології розвитку. Джерела знань про психічний розвиток. Основні положення всевікового підходу. Задачі психології розвитку: науково-дослідницькі задачі. діагностичні задачі. корекційно-розвиваючі задачі. Основні методологічні положення психології розвитку: принцип детермінізму. принцип системності. принцип розвитку. Основні категорії психологічної науки: мотив, образ, діяльність, особистість, спілкування, переживання. категорії психології та їх зв'язок з різними сторонами психічного розвитку. Місце психології розвитку в системі наукових знань. Місце та роль психології розвитку в психологічній науці. Галузі психології розвитку: психологія дитинства, психологія юнацького віку, психологія дорослості, психологія старечого віку. Методи психології розвитку. Класифікація методів психології розвитку: загальнонаукові методи, методи вивчення нервової діяльності дітей, психогенетичні методи, історичні методи (методи аналізу документів). Етапи дослідження. Принципи організації психологічних досліджень оформлення результатів, отриманих у ході проведення експериментально-психологічних досліджень.</p>	
2.	<p>Тема 2. Основні поняття психології розвитку Розвиток, ріст, формування; прогрес регрес. Поняття розвитку у віковій психології. Чутливість психічного розвитку до чинника часу. Показники психічного розвитку. Поняття психологічної норми. Вік як системна якість. Паспортний вік. Соціальний вік. Фактичний вік. Біологічний вік. Психічний вік. Концепція віку, розроблена Л.С.Виготським. Індикатори психічного віку. Суб'єктивний вік. Час життя, життєвий цикл, життєвий шлях. Детермінанти психічного розвитку. Біологічні основи психіки. Соціальні фактори як умова і джерело психічного розвитку. Поняття середовища в психології розвитку. Підходи Е. Торндайка, Дж. Уотсона, Е. Толмена. Поняття подражання, соціального підкріплення, заохочування та покарання як умов формування нової поведінки.</p>	<p>Презентації Перевірка конспектів Індивідуальне опитування (квіз) Робота у підгрупах</p>

	Теорія соціального наuczіння А. Бандури и Р. Уолтерса.	
3.	<p>Тема 3. Історичний нарис розвитку вікової психології</p> <p>Виділення психології розвитку в самостійну область психології. Формування психології розвитку в XIX - XX ст. Загальна характеристика теорій розвитку. Теорії біогенетичні і соціогенетичні. Преформізм, сенсуалізм і теорії конвергенції двох чинників розвитку. Періодизації психічного розвитку дітей. Виділення дитячої психології в самостійну область психологічної науки. Вимоги педагогічної практики. Роль еволюційної теорії Ч. Дарвіна в розвитку генетичної психології. Розробка об'єктивних методів дослідження психіки.</p> <p>Теорія спонтанного розвитку психіки. Ст. Хол і його концепція педології. Підходи до проблеми психічного розвитку в основних наукових школах. Психоаналітична концепція дитячого розвитку. Підхід до психічного розвитку як навчання в школі біхевіорізму. Дослідження психічного розвитку дітей в гештальтпсихології. Епігенетична теорія розвитку. Дослідження пізнавального розвитку в руслі генетичної психології. Підхід до психічного розвитку в гуманістичній психології. Ортогенетична концепція Х. Вернера.</p> <p>Етологічний підхід в психології розвитку. Соціобіологія і етологія людини. Інстинкти і генетичні програми поведінки як основа розвитку індивідуальності.</p> <p>Екологічний (середовий) підхід в психології розвитку. Зміна змісту поняття середовища. Структура екологічного середовища (мікро-, мезо-, екзо-, макросистеми, по У. Бронфенбреннеру). Соціальне, культурне, наочне середовище.</p> <p>Вчення Л.С. Виготського про предмет дитячої психології, одиницю аналізу психіки і метод її дослідження. Характеристики вікових стадій: соціальна ситуація розвитку, ведуча діяльність, психологічні новоутворення. Поняття вищих</p>	<p>Перевірка конспектів</p> <p>Фронтальне опитування</p> <p>Дискусія</p> <p>Доповіді</p>

	<p>психічних функцій. Поняття умов, джерел і рушійних сил психічного розвитку.</p> <p>Особливості ставлення дитини до навколишнього світу (його активний характер, опосередкованість відношенням до «суспільного дорослого»).</p> <p>Проблема навчання і розвитку в роботах Л.С. Виготського. Ведуча роль навчання в розвитку дитини. Поняття «зони найближчого розвитку», його теоретичне і практичне значення. Л.С. Виготський про зміст і форму навчання. Теоретичне і практичне значення концепції Л.С. Виготського для психології. Сучасні концепції розвиваючого навчання (Д.Б. Ельконін, Л.А. Венгер, В.В. Давидов).</p>	
4.	<p>Тема 4. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки</p> <p>Ключові поняття концепції Піаже: гомеостаз, адаптація, асиміляція, акомодация, децентрація. Стадії інтелектуального розвитку. Інформаційний підхід.</p>	<p>Робота у підгрупах</p> <p>Фронтальне опитування</p> <p>Вирішення ситуативних завдань</p>
5.	<p>Тема 5. Закономірності та динаміка психічного розвитку в онтогенезі</p> <p>Розвиток і формування. Онтогенез людини. Поняття „розвиток” і „формування”, „дозрівання” та „становлення”. Розвиток, фази розвитку. Преформований та неформований типи розвитку. Особливості психічного розвитку. Кількісні і якісні зміни людської психіки. Вироблення загальних психічних властивостей особистості. Переходи від нижчих до вищих форм психічного життя. Закономірності психічного розвитку. Показники психічного розвитку. Поняття про психічні норми. Фактори, які визначають розвиток психіки. Співвідношення еволюційного та революційного шляхів розвитку психіки. Рушійні сили психічного розвитку. Природне та соціальне у психічному розвитку. Біогенетична теорія. Соціогенетична теорія. Двофакторна теорія. Учення про вищі психічні функції. Біологічні основи психіки. Поняття середовища в психології розвитку. Значення соціальних умов. Психічний розвиток і діяльність.</p>	<p>Фронтальне опитування.</p> <p>Дискусія</p> <p>Презентації</p> <p>Вирішення ситуативних вправ</p>

	<p>Головна діяльність і формування психічних процесів, особистісних утворень. Психічний розвиток і спілкування.</p> <p>Зовнішні та внутрішні умови розвитку. Внутрішні суперечності. Відчуття психічного розвитку до фактору часу. Кризи та стабільні періоди розвитку.</p> <p>Навчання, виховання та розвиток психіки</p> <p>Основні підходи до проблеми співвідношення навчання та розвитку. Основні напрямки психічного розвитку дітей у навчально-виховному процесі.</p>	
6.	<p>Тема 6. Проблема періодизації психічного розвитку</p> <p>Вікова періодизація психічного розвитку людини. Вік як системна якість. Історія різних підходів до періодизації життя людини. Загальна характеристика віку. Основні ознаки, за якими виконується вікова періодизація. Періодизація психічного розвитку по Б.Д.Ельконіну. Проблема генетичної періодизації.</p> <p>Особливості психічного розвитку в періоди вікових криз.</p> <p>Визначення віку в культурно-історичній теорії та теорії діяльності. Розвиток концепції про критичні періоди в психології. Представлення про акт розвитку. Загальний аналіз вікових новоутворень. Двухактність формування новоутворень. Зміст критичного віку: суб'активація здібності. Механізм суб'активації. Проба. Перехід до нового вікового періоду. Соціальна ситуація розвитку в кризі. Структура вікової кризи.</p>	<p>Презентації</p> <p>Перевірка конспекту</p> <p>Фронтальне опитування</p> <p>Вирішення ситуативних завдань</p> <p>Доповіді</p>
7.	<p>Тема 7. Розвиток діяльності і спілкування в онтогенезі.</p> <p>Діяльність в системі понять психології. Активність і реактивність. Розвиток діяльності в онтогенезі. Біологічні основи розвитку діяльності в онтогенезі.</p> <p>Основні лінії розвитку активності людини. Основа активності — рефлексорна діяльність. Залежність психічного розвитку від змісту і</p>	<p>Презентації</p> <p>Конспект</p> <p>Фронтальне опитування</p> <p>Дискусія</p> <p>Робота у підгрупах</p>

	<p>структури діяльності людини. Теорія генезису діяльності М.Я. Басова, рівні її розвитку. Поняття про зовнішню і внутрішню діяльність. Проблема інтериоризації і екстериоризації діяльності. Загальні моменти в розвитку вищих психічних функцій: перехід у внутрішній план, згортання, довільність. Теорія поетапного формування внутрішньої діяльності П.Я. Гальперіна.</p> <p>Поняття провідної діяльності, її значення для становлення психіки дитини.</p> <p>Спілкування і його роль в психічному розвитку. Розвиток спілкування в дитинстві . Розвиток спілкування в онтогенезі. Спілкування з дорослим — найважливіший чинник розвитку вищих психічних функцій у дітей. Поняття депривації і госпіталізму. Теорія прихильності М. Малер. Етапи і критерії сформованості прихильності. Реакція на розлуку.</p> <p>Форми спілкування (мотиви, потреби, час появи в онтогенезі і засоби, по М.І. Лисячої). Етапи розвитку спілкування дитини з дорослим і однолітками. Чинники успішності цього процесу. Критерії сформованості спілкування.</p> <p>Розвиток мотивації спілкування з однолітками. Роль однолітків в становленні психіки на різних етапах онтогенезу.</p>	
8.	<p>Тема 8. Пренатальний розвиток та народження</p> <p>Пренатальний період та його етапи.</p> <p>Характеристика періодів пренатального розвитку</p> <p>Фактори психічного розвитку дитини у пренатальний період</p> <p>Народження та психічний розвиток дитини</p> <p>Фактори психічного ризику дитини</p>	<p>Робота у підгрупах</p> <p>Дискусія</p> <p>Вирішення ситуативних завдань</p> <p>Презентації</p> <p>Доповіді</p>
9.	<p>Тема 9. Розвиток відчуттів і сприйняття в онтогенезі</p> <p>Роль сенсорних і перцептивних процесів в психічному розвитку. Дискусія між нативізмом і емпіризмом в психології розвитку. Дослідження сприйняття простору в дитячому віці. Дослідження сприйняття предметів в дитячому віці. Інтерсенсорне взаємодія в дитячому віці. Подальший розвиток сприйняття в дитячому віці.</p>	<p>Індивідуальне опитування</p> <p>Доповіді</p> <p>Презентації</p>

10.	<p>Тема 10. Психічний розвиток немовляти</p> <p>Криза новонародженості та комплекс поживлення</p> <p>Розвиток рухів та дій. Пізнавальний розвиток немовляти</p> <p>Формування передумов розвитку мовлення</p> <p>Спілкування з дорослими як провідна діяльність.</p> <p>Основні новоутворення віку</p>	<p>Індивідуальне опитування</p> <p>Доповіді</p> <p>Презентації</p> <p>Робота у підгрупах</p>
11.	<p>Тема 11. Розвиток особистості і самосвідомості в онтогенезі</p> <p>Співвідношення категорій особистості, потреб і самосвідомості. Емоційний розвиток в онтогенезі. Основні стадії розвитку особистості в онтогенезі. Властивості особистості і самосвідомості на різних етапах онтогенезу. Індивід, особистість, індивідуальність. Критерії особистості (суб'єктність, упередженість, активність, усвідомленість, довільність). «Внутрішній план дій» в управлінні поведінкою. Мимовільна, вольова і постпроизвольная («вторинна») мотивація. Поняття польової поведінки.</p> <p>Особистість як суб'єкт дії, самопізнання і спілкування. Формування самооцінки. Формування внутрішньої позиції і самооцінки у дошкільника. Супідрядність мотивів і внутрішні конфлікти. Розвиток афективно-потребнісної сфери. Зміст відчуттів і потреб. Соціальні відчуття і потреби.</p> <p>Рефлексія і самовизначення у підлітків. Кризи ідентичності у дорослих.</p>	<p>Дискусія</p> <p>Індивідуальне опитування</p> <p>Доповіді</p> <p>Презентації</p> <p>Вирішення ситуативних завдань</p>
12.	<p>Тема 12. Психологічні особливості раннього дитинства</p> <p>Загальна характеристика розвитку дитини 1-3 років</p> <p>Маніпулятивна та предметна діяльність як провідний вид діяльності. Інші види діяльності</p> <p>Розвиток мовлення</p> <p>Характеристика пізнавальної сфери дитини раннього віку</p> <p>Емоційно-вольова сфера та її розвиток</p> <p>Криза трьохрічного віку</p>	<p>Вирішення ситуативних завдань</p> <p>Фронтальне опитування</p> <p>Доповіді</p> <p>Презентації</p>
13.	<p>Тема 13. Аномалії розвитку</p>	<p>Фронтальне опитування</p>

	<p>Проблеми онтогенезу в спеціальній психології. Причини порушень психічного розвитку дитини. Класифікація психічного дизонтогенезу. Психологічні параметри дизонтогенезу. Вікова обумовленість відхилень психічного розвитку дітей. Базові складові (передумови) психічного розвитку. Типологія аномального розвитку. Особливості сім'ї „проблемної” дитини. Можливості сім'ї у реабілітації дитини з обмеженими фізичними та інтелектуальними можливостями. Проблеми психологічної допомоги дітям з відхиленнями у розвитку.</p>	<p>Доповіді Презентації Робота у підгрупах Дискусія</p>
14.	<p>Тема 14. Психічний розвиток дитини дошкільного віку</p> <p>Загальна характеристика розвитку дитини-дошкільника</p> <p>Гра та її значення для психічного розвитку дошкільнят</p> <p>Трудова та учбова діяльність дошкільнят</p> <p>Сенсорний розвиток</p> <p>Пізнавальний розвиток</p> <p>Розвиток особистості та емоційно-вольової сфери дошкільників</p> <p>Новоутворення віку.</p> <p>Криза 7 років.</p>	<p>Перевірка конспектів</p> <p>Фронтальне опитування</p> <p>Доповіді</p> <p>Презентації</p> <p>Робота у підгрупах</p> <p>Складання структурно-логічної схеми</p> <p>Виконання діагностичних методик</p>
15.	<p>Тема 15. Психологічні особливості молодшого школяра</p> <p>Загальна психологічна характеристика ситуації розвитку молодшого школяра</p> <p>Учбова діяльність молодших школярів</p> <p>Розвиток пізнавальних психічних процесів</p> <p>Новоутворення віку.</p>	<p>Перевірка конспектів</p> <p>Індивідуальне опитування</p> <p>Доповіді</p> <p>Презентації</p> <p>Вирішення ситуативних завдань</p> <p>Складання структурно-логічної схеми</p> <p>Виконання діагностичних методик</p>
16.	<p>Тема 16. Підлітково-юнацький вік.</p> <p>Соціальна ситуація розвитку та поведінка підлітка.</p> <p>Ведучий вид діяльності у підлітковому та юнацькому віці.</p>	<p>Перевірка конспектів</p> <p>Фронтальне опитування</p> <p>Доповіді</p> <p>Презентації</p>

	<p>Розвиток діяльності, спілкування та мотиваційної сфери.</p> <p>Самопізнання особистості.</p> <p>Когнітивний розвиток у підлітково-юнацькому віці.</p> <p>Становлення теоретичного мислення, уяви, мови та сприйняття.</p> <p>Новоутворення віку.</p>	<p>Робота у підгрупах</p> <p>Складання структурно-логічної схеми</p> <p>Виконання діагностичних методик</p>
17.	<p>Тема 17. Період дорослості</p> <p>Проблема визначення критеріїв для побудови періодизації психічного розвитку на етапі дорослості.</p> <p>Розвиток особистості дорослої людини.</p> <p>Професійна адаптації у період дорослості.</p>	<p>Перевірка конспектів</p> <p>Індивідуальне опитування</p> <p>Доповіді</p> <p>Презентації</p> <p>Вирішення ситуативних завдань</p> <p>Складання структурно-логічної схеми</p> <p>Виконання діагностичних методик</p>
18.	<p>Тема 18. Рання дорослість</p> <p>Особливості сімейних відносин у ранній дорослості.</p> <p>Особливості взаємодії з фізичним світом.</p> <p>Вплив фізичного розвитку дорослої людини на зміни психічних функцій та особистість.</p> <p>Когнітивний розвиток в період ранньої дорослості.</p>	<p>Перевірка конспектів</p> <p>Фронтальне опитування</p> <p>Доповіді</p> <p>Презентації</p> <p>Робота у підгрупах</p> <p>Складання структурно-логічної схеми</p> <p>Виконання діагностичних методик</p>
19.	<p>Тема 19. Період старості як етап онтогенезу.</p> <p>Загальна характеристика старості.</p> <p>Особливості Я-концепції і розвитку особистості в період старості.</p> <p>Завдання розвитку у старості.</p> <p>Особливості пізнавальних процесів у старості.</p> <p>Емоційна сфера людини у старості.</p> <p>Особливості особистісної сфери.</p> <p>Смерть як закінчення розвитку.</p>	<p>Перевірка конспектів</p> <p>Фронтальне опитування</p> <p>Доповіді</p> <p>Презентації</p> <p>Робота у підгрупах</p> <p>Складання структурно-логічної схеми</p> <p>Виконання діагностичних методик</p>

20.	<p>Тема 20. Психологічні особливості людей похилого віку. Фізіологічні обмеження та поведінка людей похилого віку. Старіння як психологічне явище. Помирання та смерть як психологічні явища.</p>	<p>Перевірка конспектів Фронтальне опитування Доповіді Презентації Робота у підгрупах Складання структурно-логічної схеми Виконання діагностичних методик</p>
-----	--	---

10. Самостійна робота

Таблиця 7

Теми для самостійного опрацювання

<p>Тема 1. Предмет, завдання та методи психології розвитку. Основні категорії психології розвитку Методи психології розвитку. Класифікація методів психології розвитку: загальнонаукові методи, методи вивчення нервової діяльності дітей, психогенетичні методи, історичні методи (методи аналізу документів). Етапи дослідження. Принципи організації психологічних досліджень оформлення результатів, отриманих у ході проведення експериментально психологічних досліджень.</p>
<p>Тема 2. Основні поняття психології розвитку Поняття середовища в психології розвитку. Підходи Е. Торндайка, Дж. Уотсона, Е. Толмена. Поняття подражання, соціального підкріплення, заохочування та покарання як умов формування нової поведінки. Теорія соціального научіння А. Бандури и Р. Уолтерса.</p>
<p>Тема 3. Історичний нарис розвитку вікової психології Предпосилки та умови психічного розвитку. Критерії і показники психічного віку. Поняття про вродженні особливості психіки. Принципи періодизації розвитку у віковій психології (Ж.Піаже, Л.С.Виготський, Д.Б.Ельконін, Е.Еріксон). Концепція віку за Л.С.Виготським. Індикатори психічного віку. Час життя, життєвий цикл, життєвий шлях.</p>
<p>Тема 4. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки Основні концепції розвитку людини в сучасній психологічній науці. Індивідуальний підхід до розвитку особистості дитини.</p>
<p>Тема 5. Закономірності та динаміка психічного розвитку в онтогенезі Біогенетична теорія. Соціогенетична теорія. Двофакторна теорія. Учення про вищі психічні функції. Біологічні основи психіки. Поняття середовища в психології розвитку. Значення соціальних умов. Психічний розвиток і</p>

діяльність. Головна діяльність і формування психічних процесів, особистісних утворень. Психічний розвиток і спілкування.

Тема 6. Проблема періодизації психічного розвитку

Основні концепції розвитку людини в сучасній психологічній науці.

Індивідуальний підхід до розвитку особистості дитини.

Основні підходи до проблеми співвідношення навчання і розвитку

Тема 7. Розвиток діяльності і спілкування в онтогенезі.

Механізми виникнення нових діяльностей. Проблема інтериоризації та екстеріоризації діяльності. Теорія поетапного формування внутрішньої діяльності. Загальні моменти в розвитку вищих психічних процесів: перехід во внутрішній план. Згортання, довільність.

Тема 8. Пренатальний розвиток та народження Фактори психічного розвитку в пренатальний період. Інстинкт материнства (інстинкт батьківства)

Тема 9. Розвиток відчуттів і сприйняття в онтогенезі

Проблема сенсорного та перцептивного розвитку. Натівізм і емпіризм у психології сприймання.

Тема 10. Психічний розвиток немовляти

Особливості сприйняття дитини. Загальні напрямлення відчуттів в дитячому віці.

Закономірності сприйняття кольору та форми у немовлят.

Роль слова у розвитку відчуттів.

Роль діяльності у розвитку відчуттів.

Особливості сприйняття дитиною часу.

Основні напрямлення розвитку сприйняття

Тема 11. Розвиток особистості і самосвідомості в онтогенезі

Внутрішній план дій в управлінні поведінкою.

Поняття рольової поведінки.

Тема 12. Психологічні особливості раннього дитинства

Роль егоцентричної мови в розвитку дитини.

Критерії розвитку мови в онтогенезі.

Основні тенденції розвитку пам'яті.

Тенденції розвитку мислення.

Стадії мовного розвитку дитини.

Тема 13. Аномалії розвитку

Особливості сім'ї „проблемної” дитини. Типологія аномального розвитку.

Психологічні параметри дизонтогенезу.

Тема 14. Психічний розвиток дитини дошкільного віку

Індивідуальні відмінності у психологічній готовності дитини до навчання

Тема 15. Психологічні особливості молодшого школяра

Вчитель і шестирічна дитина. Моральне удосконалення дітей у молодшому шкільному віці. Особливості взаємин молодших школярів в учнівській групі.

Тема 16. Підлітково-юнацький вік.

Когнітивний розвиток у підлітково-юнацькому віці. Становлення теоретичного мислення, уяви, мови та сприйняття. Новоутворення віку.

Тема 17. Період дорослості

Особливості розвитку особистості дорослого. Специфіка новоутворень психіки та особистості в період середньої дорослості.

Тема 18. Рання дорослість.

Вплив фізичного розвитку дорослої людини на зміни психічних функцій та особистість. Когнітивний розвиток в період ранньої дорослості.

Тема 19. Період старості як етап онтогенезу.

Особливості особистісної сфери. Смерть як закінчення розвитку.

Тема 20. Психологічні особливості людей похилого віку.

Старіння як психологічне явище. Помирання та смерть як психологічні явища.

11. Методи навчання

Студентсько-центроване навчання. Професійно-орієнтоване навчання, індивідуально-творчий підхід. Очний (*offline*) у вигляді лекційних та семінарських занять. Змішаний (*blended*) через систему Центру освітніх дистанційних технологій МДПУ імені Б.Хмельницького, Zoom, Інтернет. Усі складові курсу розглядаються у контексті відповідності наукових інтересів аспірантів. Традиційні технології навчання (лекції, практичні заняття, самостійна робота); інноваційні технології навчання (проблемні лекції, семінари-дискусії, презентації, аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод), творчі індивідуальні завдання); методи стимулювання творчої активності: стимулювання зацікавленості, творчого інтересу; використання запитань, що стимулюють процес мислення; інтерактивні методи: консультації через сайт-курс, дебати і дискусії, мозковий штурм.

12. Методи контролю:

- усний, письмовий, тестовий контроль,

13. Рекомендована література**Основна**

1. Бочелюк В.Й. Методика та організація наукових досліджень із психології: навч. посіб. для студ. ВНЗ спеціальності «Психологія» /Ф.Й. Бочелюк, В.В. Бочелюк. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 360 с.

2. Бочелюк В.Й. Психологія людини з обмеженими можливостями: навч. посіб. для студ. ВНЗ / В.Й. Бочелюк, А.В. Турубарова. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 264 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2002.- 2001. – 416 с.
4. Горбаль І. Порівняльний аналіз уявлень молоді та літніх людей про суб'єктивне благополуччя у старості. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, 2016, 6 (303), 256-263.
5. Горбаль І. С. Соціально-демографічні аспекти суб'єктивного благополуччя у літньому віці. Актуальні проблеми психології, Київ, 2014, 11, 9, 219-235.
6. Горбаль І. С. Психологічні детермінанти суб'єктивного благополуччя у пізній дорослості. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013, XI, 6 / 1, 211-218.
7. Горбаль І. С. Соціально-психологічні особливості ціннісних орієнтацій у пізній дорослості. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної АПН України / За ред. С. Д. Максименка, 2012, XIV, 3, 35-43.
8. Дзюба Т.М. Психологія дорослості з основами геронтопсихології: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Слово, 2013.
9. Дуткевич Т.В. Теорія і практика розвивально – корекційної роботи психолога: навч. посіб. для студ. ВНЗ спеціальності «Психологія» / Т.В. Дуткевич. – К.: КНТ, 2019. – 265 с.
- 10.Кривенко І., Іванович С. Особистісні особливості життестійкості школярів у різних навчальних середовищах. Науковий вісник Херсонського державного університету, Серія «Психологічні науки», 2019, 1, 148-153.
- 11.Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Суми: Університетська книга, 2014.
- 12.Максименко С.Д. Експериментальна психологія: підручник для студ. ВНЗ / С.Д. Максименко, Е. Л. Носенко. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 360 с.
- 13.Максименко С.Д. Диференційна психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Слово, 2013.
- 14.Мельничук О.Б. Психологічна діагностика: навч. посіб. для студ. ВНЗ / О.Б. Мельничук. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Каравела, 2019. – 315 с.
- 15.Педагогічна психологія: навч. посіб. для студ. ВНЗ / О.П. Сергеєнкова та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 167 с.
- 16.Романовська Л.І. Диференційна психологія навч. посіб. для студ. ВНЗ / Л.І. Романовська, Л.О. Подкоритова. – 2-ге вид., стереотип. – Львів: Новий Світ – 2000, 2019. – 234 с.

17. Савчин М. Методологеми психології: монографія / М. Савчин. – К.: Академвидав, 2013. – 223 с.
18. Скок А.Г. Психологічна служба освіти: навчальний посібник для студентів навчальних закладів. – К.: Слово, 2013.
19. Скрипник Тетяна Вікторівна *Діти з аутизмом в інклюзії: сценарії успіху* : Монографія Одноосібна. Альянт, - К, 2019.
20. Терлецька Л.Г. Вікова психологія і психодіагностика: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Слово, 2013.
21. Харченко Д.М. Психосоматичні розлади. Теорії, методи діагностики, результати досліджень: навчальний посібник. – К.: Слово, 2015.
22. Чернобровкін В.М. Психологія педагогічної діяльності: практикум: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид., доп. К.: Слово, 2014.
23. Якименко С.І. Психолого-педагогічні засади виявлення та подолання насилля у підлітковому середовищі: навчально-методичний посібник. – К.: Слово, 2015.
28. Like R.S. General psychology. - London: Routledge. – 2012.
29. Berk, Laura E. Child Development / Laura E. Berk. – 6th ed. – Pearson, 2003. – 642 p.
30. Developmental Psychology / edited by Bridget Giles. - Grange Books, 2005. - 192 p.
31. Helen Bee. The growing child. An applied approach. - 2 edition. - USA: Longman, 1999. – 605 p.
32. Developmental Psychology. An advanced text book. - 3 edition. / edited by Marc H. Bornstein, Michael E. Lamb. - USA: LEA Publishers, 1992. – 848 p.
33. Passer M.W. Psychology. Frontiers and Applications / Michael W. Passer, Ronald E. Smith. – 1st ed. – McGraw-Hill, 2001. – 703, [107] p.: ill.
34. Santrock J. W. Psychology / John W. Santrock. – 7th edition. - McGraw-Hill, 2002. – 697.
35. Bee Helen The Developing Child / Helen Bee, Denise Boyd. – 10th ed. – Pearson, 2004. – 564 p.
36. Kassin, Saul Psychology / Saul Kassin. – 4th ed. - Prentice Hall, 2004. – 826 p.
37. Personality Theory and Assessment. Personality Theory and Models. Vol.1 / edited by Gregory J. Boyle, Gerald Matthews, Donald H. Saklofske. - SAGE Publications, 2008. - 783 p.

Допоміжна:

1. Горпинюк В.П. Педагогічна підготовка сімей різного типу до професійного самовизначення старшокласників: методичний посібник. - Кіровоград: Імекс- ЛТД, 2014. Зеньковський В.В. Психологія дитинства. -М.: Академія, 1995. - 345 с.
2. Зверева І.Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2-ге вид. Київ, Сімферополь-Універсум, 2013.
3. Максименко С.Д. Медична психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид. К.: Слово, 2014.

4. Митник О.Я. Психологічне консультування: навчально-методичний посібник. - К.: Слово, 2016.
5. Чорна К.І. Виховання культури гідності дітей та учнівської молоді в позаурочній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів: методичний посібник. - Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014.
6. Царькова О.В. Розвиток психічного здоров'я студентської молоді як фактору професійного зростання: навчально-методичний посібник. - Мелітополь: Люкс, 2014.
7. Журнал «Педагогіка і психологія» (2012-2019 рр.)
8. Журнал «Психологія і суспільство» (2012-2020 рр.)